

Handbook on European non-discrimination law -käsikirja (2018)

Handbook on European non-discrimination law -käsikirjan yksi osio tarkastelee ikäsyryntää koskevan oikeuskäytännön kehitystä. Siinä korostetaan ikään liittyvää erilaista soveltamisalaa ja lähestymistapaa syrjinnän perustana kansainvälisissä asiakirjoissa. Käsikirja havainnollistaa näin eri elimien välisiä eroja syrjinnänvastaisen lainsäädännön soveltamisessa, mukaan lukien Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komiteassa (ECSR).

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA), Euroopan neuvosto ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) julkaisivat maaliskuussa 2018 päivitetyn *Handbook on European non-discrimination law* -käsikirjan. Se on suunniteltu avuksi oikeusalan ammattilaisille, kuten tuomareille, syyttäjille, asianajajille ja lainvalvontaviranomaisille, sekä parantamaan EU:n ja Euroopan neuvoston standardien tuntemusta erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen (CJEU) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöjen kautta.

Ks. lisätietoja: Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2018), [Handbook on European non-discrimination law](#).

lisäksi käynnistänyt työelämässä pysymisen pidentämistä ja eläkeiän nostamista koskevia poleemisia keskusteluja. Näihin tavoitteisiin voitaisiin päästä poistamalla pakollinen eläkeikä tai kannustamalla eläkkeellä olevia ihmisiä jatkamaan työntekoa, jolloin he voisivat saada jonkin verran tuloja menettämättä oikeuttaan

eläkkeeseen.⁵⁹

Yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiivin soveltamisalan ulkopuolella olevat ikääntyneiden kannalta erityisen merkittävät osa-alueet, kuten sosiaalinen suojele, terveydenhuolto, hyödykkeiden ja palvelujen saatavuus sekä asuminen, eivät kuulu EU:n lainsäädännön soveltamisalaan iän perusteella, toisin kuin rotujen yhdenvertaisuutta koskevassa direktiivissä.⁶⁰ Komission vuonna 2008 antama ehdotus uudeksi yhdenvertaista kohtelua koskevaksi direktiiviksi (ETD)⁶¹ voisi korjata tämän puutteen. Siinä säädetään syrjimättömyysperiaatteen soveltamisen laajentamisesta horisontaalisesti usean eri tekijän, mukaan lukien iän, perusteella näille ikääntyneiden kannalta erityisen merkittäville osa-alueille.⁶²

Ehdotuksen käsittely on kuitenkin vielä kesken, vaikkakin yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiivin mallin mukaisesti se jättää varsin laajan harkintavallan jäsenvaltioille. Tämä harkintavalta on vieläkin laajempi ikääntyneiden kohtelua koskevien säädösten osalta. Neuvosto ei ole vielä saavuttanut tarvittavaa yksimielisyyttä, mikä paljastaa haluttomuuden ja vaikeudet viedä asiaa pikaisesti eteenpäin. Asiaan liittyy siis edelleen ongelmia, jotka edellyttävät lisää poliittista keskustelua. Niihin kuuluu esimerkiksi direktiivin soveltamisala, sillä jotkin valtuuskunnat vastustavat

59 Ks. edellinen alaviite.

60 Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta.

61 Euroopan komissio (2008), [Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation](#), COM(2008) 426.

62 Equality for All coalition (2015), Bryssel, 16.6.2015.

sosiaalisen suojelun ja koulutuksen sisällyttämistä siihen. Myös toimivallan jakautuminen, toissijaisuusperiaate ja direktiivin edellyttämien velvoitteiden oikeusvarmuus ovat ongelmallisia kysymyksiä.⁶³

Lisäksi ikääntyneet, etenkin tuen tarpeessa olevat, voivat altistua useammin laiminlyönneille, hyväksikäytölle tai väkivallalle, minkä vuoksi uhrien oikeuksia koskeva direktiivi on erityisen merkittävä heidän hyvinvointinsa kannalta.⁶⁴ Direktiivin mukaisesti rikoksen uhriksi joutuneiden ikääntyneiden tulisi voida käyttää kaikkia siihen sisältyviä oikeuksia yhdenvertaisesti kaikkien muiden uhrien kanssa. Ikä on lisäksi henkilökohtainen ominaisuus, joka tulee ottaa huomioon yksilöllisissä arvioinneissa⁶⁵ pyritäessä tunnistamaan uhrien suojeluun liittyviä erityistarpeita ja erityisiä toimenpiteitä rikos oikeudellisissa menettelyissä. Direktiivissä korostetaan myös, että niihin uhriin, joiden suhde rikoksentehtijään ja/tai riippuvaisuus rikoksentehtijästä asettaa heidät erityisen haavoittuaiseen asemaan, tulisi kiinnittää erityishuomiota.

Monilla muillakin tätä uudemmilla EU:n lainsäädäntöaloitteilla voitaisiin pyrkiä valtavirtaistamaan oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen. Tällaisia aloitteita ovat muun muassa luonnokset esteettömyysdirektiiviksi (European Accessibility Act) ja työelämän tasapainodirektiiviksi sekä asetus ehdotus yksilöllisen eurooppalaisen eläkesääntämistuotteen (Pan-European Personal Pension

Product, PEPP) luomiseksi.⁶⁶ Euroopan unionin esteettömyysdirektiivi voisi esimerkiksi mahdollistaa saavutettavampien, kohtuuhintaisten ja laadukkaampien hyödykkeiden ja palveluiden saatavuuden vammaisille ja ikääntyneille, joilla on toiminnallisia rajoituksia. Tämä puolestaan edistäisi mahdollisuutta itsenäiseen elämään ja osallisuutta yhteiskunnassa. (Ks. lisätietoja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta: [Fundamental Rights Report 2018.](#))

Työelämän tasapainodirektiivin hyväksyminen voisi puolestaan vahvistaa sukupolvien välistä solidaarisuutta, mikä johtaisi parempien, entistä yksilöllisempien, kunnioittavampien ja kotiin keskittyvien hoivapalvelujen tarjontaan ikääntyneille. Nykyaikaisessa hyvinvointivaltiossa tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi eikä sen tulisi johtaa siihen, että valtiot vapautettaisiin hoivavastuustaan. Työelämän tasapainodirektiivi olisi samalla ensimmäinen askel kohti sitä, että perheenjäsenten osallistuminen tuen tarpeessa olevien ikääntyneiden epäviralliseen ja palkattomaan avustustyöhön tunnustettaisiin ja että sitä myös tuettaisiin.

Yksilöllisen eurooppalaisen eläkesääntämistuotteen luomiseksi tehdyn asetus ehdotuksen odotetaan tarjoavan lisää vaihtoehtoja ihmisille, jotka haluavat investoida taloudellisia resursseja täydentääkseen tulevia eläketulojaan, ja siten vahvistavan laajasti ottaen heidän itsenäisyytään ja osallistumistaan.

63 Euroopan unionin neuvosto (2017), tilannekatsaus, Ehdotus neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, 14867/17, 24.11.2017.

64 Euroopan parlamentin ja neuvoston 2012/29/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäättöksen 2001/220/YOS korvaamisesta, EUVL L315, 2012.

65 Edellinen viite, 22 ja 23 artikla.

66 Euroopan komissio (2015), Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä, COM/2015/0615 final; Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta ja neuvoston direktiivin 2010/18/EU kumoamisesta, COM/2017/0253 final; ja Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yleiseurooppalaisesta yksilöllisestä eläketuotteesta (PEPP), COM/2017/0343 final.

Ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen edistävät EU-politiikat

Hidas siirtymä kohti ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntyneiden hoitoon ja oikeuksiin ei rajoitu EU:n lainsäädännölliselle tasolle. Ikääntyneiden kohtaamien haasteiden ratkaisemiseksi on laadittu lukuisia erilaisia välineitä, ehdotuksia ja EU:n poliittisia aloitteita. Näiden pyrkimysten tavoitteena on edistää uudenlaista ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa, joka liittyy läheisesti aktiivisen ikääntymisen käsitteeseen.

Ikääntyvistä yhteiskunnista ja ikääntyneiden roolista on siten tullut EU 2020 -strategian avainkysymys.⁶⁷ Sen keskiössä on tarve kehittää teknologioita, joiden avulla ikääntyneet voivat elää itsenäistä ja ihmisarvoista elämää ja osallistua samalla aktiivisesti yhteiskuntaan. Tämä painopiste näkyy myös Aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevassa eurooppalaisessa innovaatiokumppanuudessa (EIPAHA). Sen tavoitteena on edistää näkökulmaa, jonka mukaan ikääntyminen nähtäisiin ”mahdollisuutena [ennemmin kuin] taakkana”, ja korvata reaktiivinen sairaalahoido proaktiivisilla ja kotiperustaisilla palveluilla ja terveydenhoidolla.⁶⁸

Aktiivinen ikääntyminen ja sukupolvien välinen solidaarisuus ovat niin ikään olleet esillä aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisena teemavuonna 2012, jonka seurauksena Euroopan unionin neuvosto esitti aiheeseen liittyviä päätelmiä ja ohjaavia periaatteita⁶⁹ sekä aktiivisen ikääntymisen indeksin (AAI). Aktiivisen ikääntymisen

indeksin tavoitteena on kerätä EU:n jäsenvaltioista vertailukelpoista dataa ja aineistoa ikääntyneiden osallistumisesta ja potentiaalista eri elämän osa-alueilla ja auttaa tunnistamaan haasteita, prioriteetteja ja mahdollisia poliittisia toimintalinjoja tulevaisuudessa. AAI-indeksi koostuu 22 tilastollisesta indikaattorista, jotka on ryhmitelty neljälle alalle: työllisyys, sosiaalinen osallistuminen, itsenäinen elämä ja kyky aktiiviseen ikääntymiseen. Uusimmat tiedot ovat vuodelta 2014, mutta toiminta jatkuu.⁷⁰

Ihmisoikeusparadigmaa ikääntyneisiin soveltavien toimintalinjojen täytäntöönpano vaatii myös asianmukaista rahoitusta sekä EU:n tasolla että kansallisilla tasoilla. Tässä suhteessa Euroopan rakenne- ja investointirahastot (ERI)⁷¹ ovat ratkaisevassa asemassa, sillä monelle jäsenvaltiolle ne ovat pääasiallinen innovatiivisten toimenpiteiden ja uudistusten rahoituslähde. Euroopan rakenne- ja investointirahastoista annettu asetus⁷² tunnustaa demografisen ikääntymisen haasteeksi ja kehottaa jäsenvaltioita käyttämään ERI-rahastoja ”ikäntyvään yhteiskuntaan liittyvän kasvun luomiseen”. Näin se esittää aktiivisen ja terveen ikääntymisen investointiprioriteettina sijoittaen sen kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistämistä ja työvoiman liikkuvuuden tukemista koskevan kahdeksannen temaattisen tavoitteensa alle.

Myös muut ERI-rahastojen temaattiset tavoitteet ovat olennaisia ikääntyneiden oikeuksien kannalta. Esimerkiksi yhdeksäs tavoite, sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä

67 Euroopan komissio (2010), *EUROOPPA 2020 Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun strategia*, tiedonanto, COM(2010) 2020.

68 Euroopan komissio (2012), *Guidance paper for the steering group of the pilot European innovation partnership on active and healthy ageing* Commission Staff Working Paper, SEC(2011) 589 final.

69 Euroopan unionin neuvosto (EPSCO) (2012), *Council Declaration on the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012): The Way Forward*.

70 Upcoming AAI activities, luettu 2.2.2018.

71 Ks. Komission ERI-rahastoja käsittelevä verkkosivusto.

72 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1303/2013, annettu 17. päivänä joulukuuta 2013, Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä sekä Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta.

köyhyyden ja syrjinnän torjunta, määrittelee aktiivisen osallistamisen, yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen ja työllistettävyyden parantamisen investointiprioriteeteiksi. Tämä tarkoittaa investointeja terveydenhuoltoon ja sosiaaliseen infrastruktuuriin, eriarvoisuuden vähentämistä, sosiaali-, kulttuuri- ja virkistyspalveluiden parantamista sekä institutionaalisista palveluista avopalveluihin tapahtuvan siirtymisen tukemista. Nämä investointiprioriteetit koskevat jokaista, mukaan lukien ikääntyneitä, niin kauan kuin he kuuluvat kunkin investointiprioriteetin kohderyhmiin.

Mikä tärkeintä, rahoituskaudella 2014–2020 voimassa olevat asetukset sisältävät uusia toimenpiteitä, joilla pyritään varmistamaan, että ERI-rahoitus noudattaa EU:n perusoikeusvelvoitteita. Merkittävimpiä näistä ovat ennakkoehdot. Ne asettavat alakohtaisia ja horisontaalisia, laaja-alaisia ehtoja, jotka jäsenvaltioiden on täytettävä. Niitä ovat: a) ennakkoehto 8.4, joka koskee aktiivisena ja terveenä ikääntymistä ja edellyttää aktiivisen ikääntymisen politiikan suunnittelua, jonka tavoitteena on pitää ikääntyneet työmarkkinoilla ja vähentää aikaista eläköitymistä; b) ennakkoehto 9.1, joka tähtää köyhyyden vähentämiseen ja työmarkkinoilta syrjäytyneiden osallistamiseen edellyttäen jäsenvaltioita tunnistettujen tarpeiden mukaisesti kehittämään toimenpiteitä, joilla toteutetaan siirtymä institutionaalisesta hoidosta avohoittoon kaikille tällaisen tuen tarpeessa oleville, mukaan lukien ikääntyneille.⁷³ Tällä tavoin EU:n lainsäädäntö velvoittaa jäsenvaltiot kehittämään oikeuksia edistäviä ja kattavia politiikkoja ikääntyneille ja liittämään EU-rahoituksen niiden tehokkaaseen täytäntöönpanoon. Tämä ERI-rahastojen selkeä tavoite tukea ikääntyneiden ihmisten itsenäistä ja yhteisöpohjaista asumista näkyy myös EU:n sosiaalisessa pilarissa, jossa todetaan, että "[j]okaisella on oikeus kohtuuhin-

taisiin ja laadukkaisiin pitkäaikaishoitopalveluihin sekä varsinkin kotihoitoon ja yhteisöpohjaisiin palveluihin" (periaate 18).

Eurooppalaisen ohjausjakson seuranta- ja koordinoitiprosessi on myös merkittävä EU:n väline, jonka avulla voidaan vaikuttaa kansallisiin uudistuspolitiikkoihin, erityisesti jäsenvaltioille annettavien maakohtaisten suositusten kautta. Vastauksena sille jäsenvaltiot noudattavat asianmukaisia poliittisia päätöksiä. Euroopan parlamentille vuonna 2016 laadittu analyysi⁷⁴ osoittaa, että maakohtaiset suositukset keskittyvät edelleen enemmän työllisyyskysymyksiin, kuten työmarkkinoille pääsyn helpottamiseen ja aikaisen eläköitymisen vähentämiseen, sen sijaan, että ne kiinnittäisivät huomiota kokonaisvaltaisempaan, oikeuksiin perustuvaan lähestymistapaan liittyviin kysymyksiin, kuten sosiaalipolitiikkaan, taloudellisiin resursseihin tai terveydenhuoltoon.

Euroopan komissio viittasi kuitenkin selkeästi tiedonannossaan vuoden 2017 eurooppalaisesta ohjausjaksosta⁷⁵ aktiivisen ikääntymisen käsitteeseen määriteltessään suositustensa tärkeimpiä tavoitteita. Se korosti, että "tarvitaan eläkeuudistusten, työmarkkinapolitiikan, elinikäisen oppimisen ja terveydenhuollon politiikkojen yhdistelmää tukemaan aktiivisempaa ikääntyvää väestöä".

Komission vuotuisessa kasvuselityksessä⁷⁶ vuoden 2018 eurooppalaiselle ohjausjaksolle todetaan, että jotta kaikille voidaan taata kestävät ja asianmukaiset eläkejärjestelmät, jäsenval-

74 European Parliament, Directorate General for Internal Policies (2016), *Mainstreaming employment and social indicators into macroeconomic surveillance*, Study for the EMPL Committee.

75 Euroopan komissio (2017), *Communication from the Commission to the European Parliament the European Council, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank, 2017 European Semester: Country-specific recommendations*, COM(2017) 500 final.

76 Euroopan komissio (2017), *2018 European Semester: Annual Growth Survey*.

73 N. Crowther, G Quinn, A. Hillen-Moore (2017), *Opening up communities, closing down institutions: Harnessing the European Structural and Investment Funds*.

tioiden olisi tehtävä muutakin kuin varmistettava julkisten eläkejärjestelmien kestävyys, myös epäsuotuisissa olosuhteissa. Niiden tulisi myös muun muassa lisätä eläketuloja pidentämällä työssäoloaikaa, linkittämällä eläkeikä elinajanodotteeseen ja vähentämällä aikaista poistumista työmarkkinoilta. Lisäksi se painottaa terveydenhuoltouudistusten ja pitkäaikaishoitojärjestelmien tarvetta ottaen huomioon ikääntyvän väestön. Näin voidaan parantaa niiden kustannustehokkuutta ja varmistaa niiden verotuksellinen kestävyys sekä taata ikääntyvien mahdollisuus kohtuuhintaisiin, laadukkaisiin, ehkäiseviin ja hoitaviin terveydenhuoltopalveluihin.

2.3 Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin potentiaali

EU:n instituutioiden yhteinen julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista, joka astui voimaan 17. marraskuuta 2017 Göteborgissa, on uusin ja kaikkein lupaavin kehitysaskel sosiaalisten oikeuksien alalla. Se on eittämättä askel eteenpäin ja mahdollisuus rakentaa ”sosiaalisempaa Eurooppaa”, jossa on vahvempi sosiaalisten oikeuksien suoja sekä EU:n että kansallisilla tasoilla. Julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista voisi olla erityisesti ikääntyneille tilaisuus uudistaa ja vahvistaa pyrkimyksiä edistää perusoikeuskirjassa esitetyn ihmisoikeuksiin perustuvan lähestymistavan täytäntönpäntöä. Kaikkien sidosryhmien poliittinen tahto ja sitoutuminen asiaan ovat sen onnistumisen ehdoton edellytys. Mutta nyt se tulisi muuttaa konkreettiseksi toimiksi lainsäädäntötoimenpiteiden ja poliittisten aloitteiden osalta niin EU:n kuin kansallisillakin tasoilla.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin – samoin kuin vuoden 1989 työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan – heikkous on se, että se on oikeudellisesti sitomaton teksti oikeuksista ja periaatteista. Sen johdanto-osassa jäsenvaltiot huomauttavat, että pilarilla ”ei laajenneta perussopimuksissa määrättyä unionin toimivaltaa eikä niissä annettuja tehtäviä” eikä se ”rajoita

”Tämän tulisi olla käännteentekevä hetki – yhteisellä julistuksella Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista osoitamme yhteisen sitoutumisemme suojella ja vahvistaa oikeutta yhdenvertaisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja mahdollisuuksiin, joita puolustamme ja joihin kaikilla kansalaisilla on oikeus. Sen on myös oltava ensimmäinen monista tulevista askelista tähän suuntaan.”

Euroopan komission puheenjohtaja
Juncker, Lehdistötiedote, 16.11.2017.

jäsenvaltioiden tunnustettua oikeutta määritellä sosiaaliturvajärjestelmiensä peruseriaatteen ja hallinnoida julkista talouttaan [...]. Näin siinä todetaan yksiselitteisesti, että ”periaatteiden ja oikeuksien oikeudellinen täytäntönpäntöpoisuus edellyttää ensin asianmukaisella tasolla hyväksyttävistä erityisistä toiminnoista tai säännöksistä”.

Pilarissa ilmaistua yhteistä poliittista tahtoa ja sitoutumista ei kuitenkaan tulisi aliarvioida. Kuten johdannossa jälleen todetaan, jäsenvaltioiden johtajat ”ovat painottaneet, että taloudelliseen ja sosiaaliseen epävarmuuteen on puuttuttava ensi tilassa elämäntapamme turvaamiseksi”. Se kehottaa jäsenvaltioita tunnustamaan, että ”globalisaatio, digitaalinen vallankumous, muuttuvat työtavat, yhteiskunnan kehittyminen ja väestönkehitys aiheuttavat uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Huomattavan eriarvoisuuden, pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyyden sekä sukupolvien välisen yhteisvastuun kaltaiset haasteet ovat jäsenvaltioissa usein samanlaisia, joskin vaihtelevissa määrin”. Tämän lisäksi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa on kyse periaatteista ja oikeuksista, ”joista on jo säädetty unionin säännöstössä”.

Yhteyttä Euroopan neuvoston Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa esitettyjen oikeuksien ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin sisältyvien oikeuksien ja periaatteiden välillä ei selvästi eritellä, mikä rajoittaa sosiaalisen

peruskirjan merkitystä pilarin tulkitsemisessa ja toimeenpanemisessa. Siitä huolimatta, kuten komissiokin toteaa, pilari rakentuu voimassa olevalle kansainväliselle oikeudelle, johon luetaan vuoden 1961 Euroopan sosiaalinen peruskirja sekä sen vuonna 1966 uudistettu versio.⁷⁷

Yllä esitetyn valossa yhteinen julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista merkitsee mahdollisuutta EU:n instituutioille ja jäsenvaltioille ottaa kaikki olemassa olevat työkalut kokonaisuudessaan käyttöön. Tähän kuuluu EU:n ensisijainen oikeudellinen kehys ja perustamissopimuksilla unionille myönnetty toimiva-

ta monilla ikääntyneiden hyvinvoinnin kannalta erityisen merkittäviin sosiaalisiin oikeuksiin liittyvillä aloilla. Näitä aloja ovat muun muassa sosiaalipolitiikka, työllisyys ja ammatillinen koulutus, terveydenhuolto ja syrjimättömyys. Se on mahdollisuus pyrkiä ”antamaan enemmän painoarvoa” näille ”vähemmän tunnetuille EU:n lainsäädännön alaan kuuluville oikeuksille”, kuten Euroopan unionin perusoikeusviraston Perusoikeusraportti 2017 (Fundamental Rights Report 2017) osoittaa.⁷⁸

Euroopan ihmisoikeuspilarissa määriteltyjen, suoraan ikääntyneisiin viittaavien avainperiaatteiden lisäksi suurin osa siinä esitetyistä

77 European Commission (2018), Commission Staff Working Document accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee Monitoring the implementation of the European Pillar of Social Rights, SWD(2018) 67 final, s. 2.

78 Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2017), [Fundamental Rights Report 2017](#), Luxemburg, julkaisutoimisto, s. 24.

Ikääntyneiden kannalta tärkeimmät Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet

3. Yhtäläiset mahdollisuudet Jokaisella on sukupuolesta, rodusta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin siltä osin kuin on kyse työstä, sosiaalisesta suojelusta, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuudesta. Aliedustettujen ryhmien yhtäläisiä mahdollisuuksia on edistettävä.

9. Työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen Vanhemmilla ja henkilöillä, joilla on hoitovelvollisuuksia, on oikeus kohtuulliseen lomaan, joustaviin työjärjestelyihin ja hoitopalveluihin. Naisilla ja miehillä on tasavertainen oikeus erityisvapaisiin hoitovelvollisuuksiensa suorittamiseksi. Heitä on kannustettava käyttämään tällaisia vapaita tasapainoisella tavalla.

15. Vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet Eläkkeelle jääneillä työntekijöillä ja itsenäisillä ammatinharjoittajilla on oikeus eläkkeeseen, joka on oikeassa suhteessa heidän sosiaalivakuutusmaksujensa kanssa ja joka varmistaa kohtuullisen toimeentulon. Naisilla ja miehillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet eläkeoikeuksien hankkimiseen.

17. Vammaisten osallistaminen Vammaisilla on oikeus ihmisarvoisen elämän varmistavaan toimeentulotukeen, työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistaviin palveluihin ja heidän tarpeisiinsa mukautettuun työympäristöön.

18. Pitkäaikaishoito Jokaisella on oikeus kohtuuhintaisiin ja laadukkaisiin pitkäaikaishoitopalveluihin sekä varsinkin kotihoitoon ja yhteisöpohjaisiin palveluihin.

muista oikeuksista ja periaatteista tunnustetaan tasavertaisin edellytyksin kaikille, riippumatta mistään yksilöt toisistaan erottavasta perusteesta, ikä mukaan lukien. Tämä koskee esimerkiksi seuraavia jokaiselle kuuluvia oikeuksia:

1. oikeus elinikäiseen oppimiseen (periaate 1)
2. oikeus riittäviin vähimmäistoimeentuloetuksiin, joilla varmistetaan ihmisarvoinen elämä kaikissa elämän vaiheissa (periaate 14)
3. oikeus kohtuuhintaiseen, ehkäisevään, hoitavaan ja laadukkaaseen terveydenhuoltoon (periaate 16)
4. oikeus laadukkaaseen sosiaaliseen asumiseen tai apuun asumisen järjestämisessä (periaate 19) ja
5. oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin (periaate 20).

Julistaessaan kaikki nämä sosiaaliset oikeudet ja periaatteet yhdenvertaiselta pohjalta jokaiselle ihmiselle pilari vahvistaa sen, kuinka tärkeää ikääntyneiden on käyttää oikeuksiaan ja osallistua kaikille elämän osa-alueille tasavertaisesti muiden kanssa, kuten perusoikeuskirjasakin todetaan. Samalla Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin erityinen säännös ikääntyneiden tuloihin ja eläkkeisiin tai haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille tarjottavaan asianmukaiseen apuun ja suojaan liittyvissä kysymyksissä (periaate 19) osoittaa, että EU ja jäsenvaltiot tunnustavat tarpeen kehittää ja ylläpitää ikääntyneitä suojaavaa kehystä. Tämä on mahdollista säilyttämällä tasapaino yhteisen nimittäjän, ihmisarvon, alla olevien tekijöiden – itsenäisyyden, osallisuuden ja suojelun – välillä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari pohjautuu perusoikeuskirjassa ja erityisesti sen 25 artiklassa vahvistetulle ”aktiivisen ikääntymisen” käsitteelle ja samalla myös vahvistaa sitä. Se edustaa myönteistä kehitystä kohti ikääntyneille sosiaalisempaa ja kunnioittavampaa Euroopan unionia. Ottaen huomioon sen ei-sitovan

luonteen on kuitenkin huomattava, että EU:n instituutioiden ja jäsenvaltioiden on muutettava poliittinen sitoutuneisuutensa konkreettisiksi oikeudellisiksi ja poliittisiksi toimenpiteiksi. Komission jo tekemien lainsäädäntöaloitteiden hyväksyminen (niistä esimerkkinä on erityisesti ehdotus yhdenvertaista kohtelua koskevaksi direktiiviksi eli ”yhdenvertaisuusdirektiivi”) sekä ikääntyneiden oikeuksia koskevat kannanotot eurooppalaisella ohjauksella kertoisivat merkittävästä edistyksestä.

2.4. Globaalia kehitystä heijastelevat EU:n poliittiset toimenpiteet

Oikeudellinen ja poliittinen kehitys EU-tasolla kertovat hitaasta mutta selkeästä siirtymästä kohti ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen. Tämä heijastuu parhaillaan käynnissä oleviin keskusteluihin ja toimenpiteisiin laajemmin koko Euroopan tasolla sekä myös kansainvälisesti. Lukuun ottamatta Etelä-Amerikkaa ja Afrikkaa, joissa erityiset lainsäädäntökehitykset on aivan hiljattain allekirjoitettu,⁷⁹ käytössä ei ole erityisesti ikääntyneiden ihmisoikeuksia koskevia laillisesti sitovia välineitä. Siitä huolimatta viimeisten 30 vuoden aikana on kehitetty merkittäviä ei-sitovia välineitä ja poliittisia toimia. Tämä viittaa kansainvälisten sidosryhmien lisääntyviin pyrkimyksiin edistää universaalisten oikeuksien toteutumista kaikenikäisten ihmisten osalta.

Vuonna 2002, tasan 20 vuotta ensimmäisen, vuonna 1982 järjestetyn YK:n ikääntymistä käsittelevän maailmankonferenssin (World Assembly on Ageing) jälkeen, 159 YK:n jäsenvaltiota hyväksyi viimeisimmän ikääntymistä koskevan instrumentin, Madridin kansainvälisen ikääntymistä koskevan toimintasuunnitelman (Madrid International Plan of Action on Ageing,

⁷⁹ Organization for American States (OAS) (2015), *Inter-American convention on protecting the human rights of older persons*; ja African Union (2016), *Protocol to the African Charter on Human and Peoples’ Rights on the Rights of Older Persons*.

Kuvio 2: Valikoidut ikääntymistä koskevat kansainväliset ja eurooppalaiset välineet ja aloitteet

Kansainvälinen taso

- 1982** - Vienna International Plan of Action on Ageing (Wienin kansainvälinen ikääntymistä koskeva toimintasuunnitelma)
- 1991** - UN Principles for Older Persons (Yhdistyneiden kansakuntien ikääntyneitä ihmisiä koskevat periaatteet)
- 2002** - Madrid International Plan of Action on Ageing (Madridin kansainvälinen ikääntymistä koskeva toimintasuunnitelma)
- 2010** - United Nations Open-ended Working Group on Ageing (YK:n avoin työryhmä ikäihmisten ihmisoikeuksien vahvistamiseksi)
- 2014** - Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons (Ikääntyneiden ihmisoikeuksien toteutusta valvova itsenäinen asiantuntija)
- 2015** - Inter-American convention on protecting the human rights of older persons
- 2016** - Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Older Persons
- 2016** - WHO Global strategy and action plan on ageing and health
- 2020**

Euroopan neuvoston taso

- 1996** - Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja
- 2014** - Recommendation on the promotion of the human rights of older persons
- 2017** - Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselma "Human rights of older persons and their comprehensive care"

EU:n taso

- 2000** - Euroopan unionin perusoikeuskirja
- 2000** - Työllisyyden tasa-arvodirektiivi
- 2011** - European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing (Aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevan eurooppalainen innovaatiokumppanus)
- 2012** - European year of active ageing and intergenerational solidarity (Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalainen teemavuosi)
- 2017** - Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari

MIPAA). Tämä oli todellinen käännekohta matkalla kohti ”kaikenikäisten yhteiskuntaa”.⁸⁰ Tässä yhteydessä Euroopan alueellinen strategia (MIPAA/RIS) korostaa ”sukupuolisensitiivisten, näyttöön perustuvien, koordinoitujen ja kokonaisvaltaisten politiikkojen turvaamista, millä yhteiskunnat ja taloudet voidaan sopeuttaa harmonisesti demografiseen muutokseen”. Euroopan alueellinen strategia sisältää kymmenen sitoumusta, jotka koskevat väestöön ja yksilöllisen ikääntymiseen liittyviä erilaisia osa-alueita.⁸¹ Vieläkin uudemmassa Lissabonin ministerijulistuksessa (Lisbon Ministerial Declaration) vuodelta 2017 esitetään kolme poliittista tavoitetta, joita kohti Euroopan unionin jäsenvaltioiden tulee pyrkiä vuoteen 2022 mennessä. Tavoitteet ovat:

- ikääntyneiden ihmisten potentiaalın tunnustaminen
- pidemmän työssäoloajan ja työkyvyn edistäminen ja
- ihmisarvoisen ikääntymisen varmistaminen.⁸²

MIPAA-ohjelma on myös merkittävä suhteessa kestäväen kehityksen tavoitteisiin, joissa ikääntyneiden tarpeet, erityisesti tarpeet sosiaaliseen suojeluun, terveyteen, eriarvoisuuden vähentämiseen ja köyhyyden poistamiseen, on otettu huomioon (tavoitteet 1, 3, 10 ja 11). Ikääntyneet mainitaan lisäksi ravintoon, resurssien käyttöön, terveydenhuoltoon, saavutettavuuteen, turvallisuuteen ja kohdennettuun tiedonkeruuseen ja analysointiin liittyvien

tavoitteiden alla.⁸³

Kaikki yllä mainitut toimenpiteet ovat kuitenkin oikeudellisesti sitomattomia välineitä. Vaikka sitoumukset ovat varsin monipuolisia ja MIPAA huomioi edeltäjiään useampia ikääntyneisiin liittyviä näkökulmia, ”sitä ei luotu varsinaisesti ihmisoikeuksia koskevaksi välineeksi, vaan sosioekonomisten tavoitteiden saavuttamista koskevien suositusten kokoelmaksi”.⁸⁴ Vastatakseen näihin puutteisiin ja varmistaakseen, että ikääntyneet voivat käyttää ihmisoikeuksiaan täysimääräisesti YK:n yleiskokous on käynnistänyt äskettäin kaksi muutakin prosessia.

YK:n avoin työryhmä ikäihmisten ihmisoikeuksien vahvistamiseksi (UN Open-ended Working Group on Ageing) perustettiin vuonna 2010. Ikääntyneiden ihmisoikeuksien toteuttamista valvovan itsenäisen asiantuntijan tehtävä (Independent Expert on the Enjoyment of all Human Rights by Older Persons) perustettiin vuonna 2014. Molemmat välineet merkitsevät selkeää ”paradigmanmuutosta ikääntymiseen liittyvästä, vallitsevasta talouden ja kehityksen näkökulmasta kohti välttämätöntä, ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa, jonka mukaan ikääntyneet nähdään pelkkien edunsaajien sijaan oikeussubjekteina, joilla on tietyt oikeudet ja joille valtioiden on taattava mahdollisuudet käyttää näitä oikeuksia”.⁸⁵ YK:n avoin työryhmä ikäihmisten ihmisoikeuksien vahvistamiseksi on ensimmäinen globaali prosessi, joka on perustettu arvioimaan olemassa olevia välineitä. Jos se havaitsee puutteita, se pyrkii ”harkitsemaan kansainväliselle oikeudelliselle välineelle tehtäviä ehdotuksia, joilla voidaan edistää ja suojella

80 United Nations (UN) Division for Social Policy and Development Ageing (2002), *Madrid Plan of Action and its Implementation*.

81 Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomissio (2002), *Regional implementation strategy for the Madrid International Plan of Action on Ageing 2002*, ECE/AC.23/2002/2/Rev.6, 11.9.2002.

82 UNECE Ministerial Conference on Ageing (2017), *Lisbon Ministerial Declaration*, 22.9.2017.

83 Ks. UN ESCAP, *MIPAA and the 2030 Agenda*.

84 AGE Platform (2017), *Older person’s self-advocacy handbook*.

85 Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusneuvosto (Human Rights Council) (2016), *Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons*, Human Rights Council, A/HRC/33/44, kpl 126.

ikäntyneiden oikeuksia ja ihmisarvoa”.⁸⁶ Liittyen sen työskentelyyn ikääntyneiden ihmisoikeuksien toteutumisesta valvova itsenäinen asiantuntija totesi, että olemassa oleva poliittinen kehys, MIPAA, ”ei riitä takaamaan, että ikääntyneet voivat käyttää täysimääräisesti kaikkia ihmisoikeuksiaan”. Se vaati valtioilta toimenpiteitä ikääntyneiden oikeuksien suojelemiseksi ja kehotti niitä esimerkiksi harkitsemaan uuden yleissopimuksen laatimista ikääntyneille.⁸⁷

Euroopan neuvoston nykyiset välineet eivät suoranaisesti koske ikää tai ikäsyrajintää, eikä sitä suoraan käsitellä myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen syrjimättömyyttä koskevassa pöytäkirjassa nro 12 tai uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan syrjimättömyyttä koskevassa E artiklassa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin tunnustanut, että ”iän voidaan katsoa olevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa tarkoitettu ”muu asema”, minkä vuoksi ikä on tuomioistuinten kieltämä syrjinnän peruste.⁸⁸

Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja tunnustaa ikääntyneiden oikeudet ihmisarvoiseen ja riippumattomaan elämään ja oikeuden osallistua sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen elämään.⁸⁹ Mielenkiintoista on, että uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan 23 artikla, joka vahvistaa ikääntyneiden oikeuden sosiaaliseen suojeluun, liittyy asianmukaiset resurssit, asumi-

sen ja terveydenhuollon – sosiaaliseen suojeluun kuuluvina tekijöinä – selkeästi ikääntyneiden mahdollisuuteen osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja ”elää itsenäistä elämää heille tutussa ympäristössä”. Tämän lisäksi uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan 30 artiklassa, joka vahvistaa oikeuden suojeluun köyhydeltä ja sosiaaliselta syrjäytymiseltä, todetaan, että tällaisen oikeuden toteutuminen edellyttää, että köyhydessä ja sosiaalisesti syrjäytyneinä eläville ihmisillä tai niillä, joilla on riski joutua tällaisiin tilanteisiin, olisi myös oltava sen edellyttämät mahdollisuudet työllistymiseen, asumiseen, koulutukseen tai harjoitteluun, kulttuuriin sekä sosiaaliseen ja lääketieteelliseen tukeen.

Arvio Euroopan neuvoston oikeudellisesti sitomattomista instrumenteista osoittaa, että Euroopan neuvoston ministerikomitean ikääntyneitä koskevat suositukset keskittyvät ensisijaisesti seuraaviin kahteen näkökulmaan:

1. haavoittuvassa asemassa olemiseen – esimerkiksi ”haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten suojeleminen” ja ”palliativisen hoidon organisointi”⁹⁰ ja
2. päällekkäisten perusteiden synnyttämään kumuloituvaan epäsuotuisaan asemaan – esimerkiksi ”ikäntyneiden vanhusten” tai ”ikäntyneiden siirtolaisten” osalta.⁹¹

86 Yhdistyneet kansakunnat (UN), Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous (2013), *Resolution 67/139: Towards a comprehensive and integral international legal instrument to promote and protect the rights and dignity of older persons*, 13.2.2013. Ks. lisätietoja työryhmän toiminnasta: *Open-ended working group on ageing*.

87 Ks. myös Kornfeld-Matte, R. (2016), ”As the world ages, more must be done to protect the rights of older persons”, *Open Democracy*.

88 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT), *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal*, No. 17484/15, 25.7.2017; ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT), *Schwarzgebel v. Switzerland*, No. 25762/07, 10.6.2010.

89 Euroopan neuvosto (1996), *European Social Charter (revised)*, Details of Treaty No. 163.

90 Euroopan neuvosto (1999), *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on principles concerning the legal protection of incapable adults*, No. R(99)4; ja Euroopan neuvosto (2003), *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the organisation of palliative care*, Rec(2003)24.

91 Euroopan neuvosto (2009), *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on ageing and disability in the 21st century: sustainable frameworks to enable greater quality of life in an inclusive society*, CM/Rec(2009)6; ja Euroopan neuvosto (2011), *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on reducing the risk of vulnerability of elderly migrants and improving their welfare*, CM/Rec(2011)5.

Ministerikomitea laati kuitenkin erityissuosituksen ikääntyneiden oikeuksista vuonna 2014. Se oli ensimmäinen eurooppalainen kohdennettu ihmisoikeusinstrumentti, huolimatta sen oikeudellisesti sitomattomasta luonteesta.⁹² Lisäksi vuonna 2017 Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi päätöslauselman ”Ikääntyneiden ihmisoikeudet ja heidän kattava hoitonsa”, jossa kehoitetaan jäsenvaltioita toteuttamaan toimenpiteitä, joilla voidaan torjua ikä syrjintää, parantaa hoitoa ja ehkäistä ikääntyneiden sosiaalista syrjäytymistä.⁹³ Lisäksi hyväksyttiin suositus, jossa ministerikomiteaa pyydettiin harkitsemaan ikääntyneiden oikeuksia koskevan ”oikeudellisesti sitovan välineen luomisen tarpeellisuutta ja toteutettavuutta”.⁹⁴

Kaikki nämä kehitysvaiheet sekä EU:n että laajemmin koko Euroopan tasolla ja kansainvälisesti osoittavat, että käynnissä on hidas mutta vääjäämätön kehityskulku kohti ajattelutapaa, jossa tunnustetaan tarve suojella tehokkaammin ikääntyneiden oikeuksia. Tämä heijastelee siirtymää kohti oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen.

---

92 Euroopan neuvosto (2014), *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the promotion of human rights of older persons*, CM/Rec(2014)2.

93 Euroopan neuvosto, Parlamentaarinen yleiskokous (2017), päätöslauselma: *Human rights of older persons and their comprehensive care*, 30.5.2017.

94 Euroopan neuvosto, Parlamentaarinen yleiskokous (2017), suositus: *Human rights of older persons and their comprehensive care*, 30.5.2017.

FRA:n lausunnot

Työmarkkinoilla ja kansallisissa sosiaaliturvajärjestelmissä on jo tehty merkittäviä muutoksia, jotta voidaan vastata eliniän pidentymiseen ja haasteisiin, joita ikääntyvä yhteiskunta asettaa kansallisille talous- ja yhteiskuntajärjestelmille. Prosessin myötä Euroopan unionissa (EU) ja maailmalla on käynnistetty useita aloitteita. Niihin kuuluvat ikään perustuvan syrjinnän torjunta työllisyyden alalla, aktiivisen ikääntymisen edistäminen ja työurien pitenemisen kannustimet sekä ikääntymistä käsittelevät sosiaaliturvajärjestelmien uudistukset erityisesti eläkkeiden, terveydenhuoltopalvelujen ja pitkäaikaishoidon alalla. Aiemmin lähestymistavat ovat olleet tarveperusteisia ja niiden tavoitteena on ollut vastata ikään liittyviin ongelmiin. Uudistuksissa siirrytään kuitenkin vähitellen kohti yksilöä, jolla on perusoikeudet ja sisäsyntyinen ihmisarvo. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 1 artiklan mukaan ihmisarvo on loukkaamaton ja sitä on kunnioitettava ja suojeltava iästä riippumatta.

Ajattelutavan muutoksessa ei pidä silti unohtaa ikääntyneiden ikään liittyviä tarpeita eikä heikentää valtion vastuuta tukea tarvitsevia yksilöitä - myös ikääntyneitä - kohtaan. Lisäksi ikääntyneet ovat heterogeeninen ryhmä, jolla on varsin erilaisia tarpeita ja mieltymyksiä. Useat elämänkaaren aikana muodostuneet mieltymykset ja kokemukset vaikuttavat ikääntymisen seurauksiin. Sukupuoli, maahanmuuttajatausta tai etninen alkuperä, vammaisuus ja sosioekonominen asema sekä maantieteelliset tai muut

näkökohdat voivat vaikuttaa yhdessä kielteisesti ikääntyneisiin. Tämä vuorostaan vaikuttaa merkittävästi siihen, missä määrin he hyödyntävät oikeuksiaan.

EU:n perusoikeuskirjassa vahvistetut kansalaisoikeudet, poliittiset, taloudelliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset oikeudet koskevat kaikkia iästä riippumatta. Ikä mainitaan kuitenkin nimenomaisesti 21 artiklassa syrjinnältä suojeltuna synnä. Lisäksi 25 artiklassa ”unioni tunnustaa ikääntyneiden henkilöiden oikeuden ihmisarvoiseen ja itsenäiseen elämään sekä oikeuden osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään”.

Syrjimättömyys, yhtäläiset mahdollisuudet ikääntyneille useilla elämänalueilla sekä ihmisarvoinen elämä sisältyvät myös hiljattain hyväksytyyn Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin. Euroopan komission mukaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari ”menee nykyistä säännöstöä pidemmälle”. Tavoitteena on pohtia, miten ulotetaan suojelu ikään perustuvalla syrjinnältä sosiaaliseen suojeluun, kuten sosiaaliturvaan ja terveydenhuoltoon, koulutukseen sekä yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen saantiin.

Sosiaalisten oikeuksien pilari ei ole oikeudellisesti sitova periaatteiden ja oikeuksien koelma. Sen hyväksyminen on kuitenkin osoitus EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden vahvasta poliittisesta tahdosta ja sitoutumisesta työhön sosiaalisemman ja osallistavamman Euroopan

aikaansaamiseksi – Euroopan, joka hyödyntää paremmin ja kunnioittavammin koko inhimillistä pääomaansa sulkematta ketään ulkopuolelle. Sen avulla EU ja sen jäsenvaltiot voivat saada aikaan konkreettisia tuloksia ikääntyneiden oikeuksien edistämiseksi ja täytäntöönpanossa. Ikääntyneet muodostavat merkittävän osan inhimillisestä pääomasta ja voivat antaa huomattavan panoksen kaikkiin elämänalueisiin.

Sääntöjen ja vähimmäisvaatimusten määrittäminen on kuitenkin vasta prosessin ensimmäinen askel. Tietoisuuden herättäminen sekä koordinointi- ja seurantamekanismien käyttö ovat yhtä välttämättömiä kaikkien, myös ikääntyneiden, perusoikeuksien noudattamiseksi siten kuin perusoikeuskirjassa säädetään. Tässä sekä EU:n toimielinten että jäsenvaltioiden osallistuminen on erittäin tarpeellista.

Seuraavassa kuvatut FRA:n lausunnot olisi nähtävä tekijöinä, joilla tuetaan muutosta kohti kattavaa ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen.

FRA:n lausunto 1.1

Unionin lainsäätäjän olisi jatkettava toimiaan yhdenvertaista kohtelua koskevan direktiivin hyväksymiseksi. Direktiivillä laajennetaan horisontaalisesti suojele eri syihin, myös ikään, perustuvalta syrjinnältä koskemaan alueita, jotka ovat erityisen tärkeitä ikääntyneille, kuten yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen saanti, sosiaalinen suojele, terveydenhuolto ja asuminen.

FRA:n lausunto 1.2

Sosiaalisten oikeuksien suojeleu olisi vahvistettava. Siksi unionin lainsäätäjän olisi ryhdyttävä konkreettisiin oikeudellisiin toimenpiteisiin, joilla pannaan täytäntöön Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa vahvistetut periaatteet ja oikeudet. Tässä yhteydessä sen olisi varmistettava, että ehdotettu työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskeva direktiivi hyväksytään nopeasti, ja vauhditettava kattavan eurooppalaisen esteettömyyssäädöksen hyväksymismenettelyjä. Esteettömyyssäädöksen on oltava johdonmukainen laajemman EU:n lainsäädännön kanssa. Siksi säädökseen olisi sisällytettävä säännöksiä, jotka liittyvät sen muihin asiaankuuluviin säädöksiin, kuten Euroopan rakenne- ja investointirahastoja koskeviin asetuksiin.

FRA:n lausunto 1.3

EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden olisi harkittava Euroopan rakenne- ja investointirahastojen sekä muiden EU:n rahoitusvälineiden käyttöä, jolla edistettäisiin oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen. Ikääntyneiden ihmisarvoista ja itsenäistä elämää sekä osallistumismahdollisuuksia edistäviä uudistuksia olisi tehostettava. EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden olisi siksi vahvistettava ja tehostettava tulevilla ohjelmakaudella (vuoden 2020 jälkeen) ennakkoehtoja. Näillä toimenpiteillä olisi varmistettava, että EU:n rahoitusta käytetään perusoikeuksia koskevien velvoitteiden mukaisesti.

Lisäksi EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden olisi puututtava järjestelmällisesti ikääntyneiden kohtaamiin haasteisiin keskeisissä politiikan koordinoitimekanismeissa, kuten eurooppalaisessa ohjausjaksossa.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi